

A befogadás rítusai

1. Bevezetés

Az elmúlt bő száz évben a kulturális antropológia és szociológia az egyházi gondolkodást megelőzve tárta fel a rítusok alapvető szerepét a világ legkülönbébb társadalmában és a vallásokban. Az elmúlt évtizedekben pedig a teológia talált megtermékenyítő erőt a vallási kérdések társadalomtudományos megközelítéseiben. A következő oldalakon kapcsolódjunk be ebbe a párbeszédbe! Vajon milyen képet kapunk a terepmunkán edződött kulturális antropológia szemüvegén keresztül a bencés szerzetességről? Hangolódjunk most rá a rítuskutatás klasszikusainak gondolkodásmódjára, majd figyeljük meg, miképpen alkalmazható ez akkor, ha a kulturális antropológia szempontjai szerint újraolvaszuk Szent Benedek *Regulájának* befogadási rítusait!

2. Az átmeneti rítusok elmélete

Nem létezik olyan átfogó osztályozási rendszer, amely a szokások és rítusok teljes skáláját felölelné. Hagyományosan az etnológia a rítusok két csoportját különbözteti meg. Ezek az életválság jellegű (születés, pubertás, házasság, halál) és a ciklikus, naptári rítusok. Habár a humán tudományok a rítus kifejezést

sokféle értelemben használják,¹ a szimbolikus cselekvések elemzésekor Arnold van Gennepe átmeneti rítusokra vonatkozó osztályozása és annak Victor Turner-féle továbbfejlesztése bevett és jól használható modellt ad számunkra a *Regula* értelmezéséhez is.

Elméletének alapjait Arnold van Gennepe 1909-ben megjelent, majd a hatvanas években újra felfedezett *Les rites de passage* című munkájában fektette le. Az átmeneti rítusok fogalma alatt azokat a szimbolikus cselekményeket érti, amelyek a hely, az állapot, a társadalmi helyzet és az életkor változásait kísérik.² Az átmeneti rítus folyamat, amelyben más emberré válunk. Ennek három fázisa különíthető el. Végrehajtásuk során „az átmeneti rítuson keresztülmenő egyént (vagy csoportot) előbb elválasztják (*séparation*), majd e csoport tagjai határhelyzetbe (*marge*) kerülnek, végül e szakasz után ismét magába fogadja őket (*agrégation*) az illető közösség”.³

Turner az átmeneti rítusokat a társadalmi struktúrához való viszonyukban vizsgálja. Ennek megfelelően megkülönbözteti a rítusok két csoportját.⁴ Egyrészt a státusemelkedés rítusai azok az egyéneket érintő cselekmények, amelyek során a magasabb pozícióba lépésre kijelölt személyt – mielőtt a hatalomgyakorlásra feljogosító beiktatás megtörténne – a rítus vezetői átmenetileg gyenge, alávetett pozícióba helyezik, ahol sokszor alázatosan el kell tűrnie a megaláztatást is. Másrészt a státusmegfordítás rítusai olyan kollektív rítusok, amelyek során a társadalom megszokott rendje (*societas*) felfüggesztődik, és átadja helyét egy közösségi, egyenlőségen alapuló átmeneti szerveződésnek (*communitas*). Ebben a forrongó időszakban a rituális hatalmat ideiglenesen az alávetettek, a gyengék gyakorolják. Ezek a társadalmi rítusok általában ciklikusan ismétlődnek (pl. farsang), illetve az egész közösséget érintő válságok idején (pl. aszály, járvány, háború) mutatják be őket.

1 Egyaránt a rítus kifejezéssel jelölik az átmeneti (van Gennepe), az ünnepi (Roger Caillois), a világi (Claude Rivière – J.-P. Sironneau), a testre vonatkozó (Jean-Thierry Maertens) és a mindennapok interakcióit meghatározó (Erving Goffman) gyakorlatokat. Vö. Voigt Vilmos: *A vallási élmény története*, Timp Kiadó, Budapest, 2004, 140–165.

2 Turner, Victor: *A rituális folyamat*, Osiris, Budapest, 2002, 107.

3 Voigt, i. m.149. Lásd még: Turner, i. m.107–110.

4 Turner, i. m.180–185.

A státusemelkedés rítusának első fázisában a rítus alanyai leválnak a társadalmi struktúra egy korábbi, rögzített pontjáról és kulturálisan stabil feltételrendszeréről. Az újraegyesülés vagy visszafogadás során pedig újra „strukturális” típusú jogokra és kötelezettségekre tesznek szert, újra szokásszerű normáknak és etikai mércéknek kell megfelelniük, amelyek (új vagy megerősített) társadalmi pozícióikból következnek.⁵ A köztes fázisban viszont a „liminális személyeket” név- és nemtelenség jellemzi: a társadalmi csoport- és kategóriaképző minőségek szimbolikusan felfüggesztődnek. Ebből következően a rítus alanyainak státusa ekkor egyszerűnek mondható: a személyes megjelenés uniformizált, avagy elhanyagolt, nincs jellemző tulajdonuk, tartózkodnak a szexuális érintkezéstől és egyéni vágyaik, igényeik kielégítésétől. A liminális személynek alázatosságnak és hallgatagnak kell lennie, teljesen alá kell vetnie magát instruktora utasításainak, így rajta keresztül nem kisebb tekintélynek, mint magának a közösségnek. A liminális fázis *tabula rasaként* is felfogható: az egyént meg kell fosztani tulajdonságaitól, hogy újraformázzák és új képességekkel ruházzák fel a rítus során; emlékeztetni kell rá, hogy önmagában értéktelen, hatalmát és státusát a közösség akaratóból kapja.⁶

Turner szerint ez a rituális átmeneti folyamat a társadalmi rend és szerepelvárások egyik rendszeréből egy megújítottba nemcsak az egyének, hanem a közösségek egészének szintjén is megfigyelhető. Nézete szerint „a társadalom (*societas*), úgy tűnik, folyamat, nem pedig valamilyen dolog, olyan dialektikus folyamat, amelyben a *communitas* és a struktúra fázisai követik egymást”.⁷

Az emberi kölcsönviszonyoknak ugyanis két váltakozó modellje van. Az egyik strukturált, differenciált, a politikai-jogi-gazdasági pozíciók hierarchikus rendszerén alapul. A másik – a *communitas* – a liminális szakaszokban felismerhető. A *communitas* idején az egyének a liminális személyek tulajdonságaival rendelkeznek, kölcsönviszonyukat az egyenlőség és a szo-

5 Uo.107–110.

6 Uo. 115–119. Lásd még: Voigt, i. m.155.

7 Turner, i. m. 218.

lidaritás jellemzi. A társadalmi élet e kivételes időszakai mellett szintén a *communitas* kulturális megnyilvánulása minden társadalmi jelenség, amely során az egyébként strukturálisan alsóbbrendű erkölcsileg és rituálisan magasabb rendűként jelenik meg, illetve ahol a világi gyengeség mint szent hatalom felértékelődik (elnyomott őslakosok és kis népek szerepe, udvari bolondok, Kelet-Európa szent őrültjei, millenáris mozgalmak, hippik, csavargók stb.). A *communitas* tehát mindennapi életünkhöz képest antistruktúra, általában csak időlegesen függeszti fel a mindennapok realitásainak rendjét, hogy azt megtisztítsa. A szerzetesség viszont úgy is értelmezhető, mint ami az evilági élet ideiglenességének tudatában profetikus kísérletet tesz a *communitas* átmeneti állapotának állandósítására.

3. A bencés szerzetesség liminális jellege

A liminalitás és a *communitas* általában vallásos vagy pszeudovallásos jelleget ölt. Törzsi keretek között – bár általában beazonosíthatók azok az egyének, akik varázslóként, gyógyítóként vagy papként a rítusok vezetőinek számítanak – a rítusok elvégzésének számos szakértője lehet, akik sokszor nem strukturális, hanem esetleges szempontok szerint válnak egy-egy rítus szakértőivé. A rítusok többségében pedig a törzs egésze vagy pedig jelentős számú tagja aktívan részt vesz a szertartás bemutatásában. Azonban a társadalom és a kultúra növekvő specializációjával ezek a szerepek intézményesítettek, főképp egyházi keretekben intézményesülnek. Turner szerint pedig „a liminalitásnak ez az intézményesülése sehol nem jelent meg határozottabb és felismerhetőbb módon, mint a nagy világvallások szerzetesi és kolduló foglalatosságaiban”.⁸

Turner a struktúra és az intézményesített liminalitás ellentétét látja Szent Ferenc életében (a lemeztelenített szegénység mint a világi struktúrából való kilépés képe), majd pedig abban is, ahogy követői a szegénységben találták meg az arkhimédészi pontot, majd megkülönböztették egymástól a *dominium* és az

8 Uo. 120.

usus fogalmát a tulajdont illetően, és végül spirituális és konvencionális frakciókra szakadtak az *usus pauper* doktrínája miatt.⁹

A bencés közösség szintén a normatív *communitas* példája: a spontán módon jelentkező, *communitas* iránti vágyat az erőforrások mozgósításának és megszervezésének szükségessége, illetve az e célokat követő csoport tagjai közötti közösségi ellenőrzés nélkülözhetetlensége tartós társadalommá szervezi. A *communitas* intézményesedik. Az, ami a rítus során még átmeneti, a szerzetességben tartós, a hétköznapi munkafolyamatokba és kölcsönviszonyokba ágyazott formát nyer. Turner felhívja rá a figyelmet, hogy a bencés életmódnak számos olyan jellegzetessége van, amely „feltűnően hasonlít” a liminális személyek – fent már ismertetett – tulajdonságaira: család helyett közösségi élet; önfegyelmezés, ima és munka; abszolút felügyelet; szegénység; házasság helyett cölibátus; engedelmesség feletteseiknek; hallgatság.¹⁰

Antropológiai szempontból tehát nem alaptalan feltevés, hogy a bencés közösségeszmény *communitas*-jellegű, így kulturálisan antistrukturális elvek köré szerveződik. A liminalitás és a bencesség vázolt közös sajátosságain túl a *Regulá*ban három szervezőelv is megfeleltethető ennek a hipotézisnek. Vessünk most egy pillantást ezen a szemüvegen keresztül Szent Benedek szerzetesi szabályzatára!

3.1. A világi hierarchiával szembeni távolságtartás

Benedek tisztában van vele, hogy a társadalmi és egyházi hierarchia a monostorba lépőkben – a neveltetésük során szerzett mintáknak megfelelően – tiszteletet ébreszt. A *Regula* ugyanakkor több ponton megerősíti a közösség határait, és a monostoron belül határozott rendelkezésekkel érvényteleníti a világi hierarchia érvényét. Az apátról szóló fejezetben elrendeli, hogy „ne legyen

9 Vajon lehetséges-e birtoklás nélkül létezni? Turner szavaival: milyen mértékben helyezhető hatályon kívül a hierarchikus társadalmi struktúra logikája az életformaként megélt *communitas* keretein belül? Ennek részletes elemzését adja: Agamben, Giorgio: *Altissima povertà*. Neri Pozza, Vicenza, 2011.

10 Turner, i. m. 121.

személyválogató a monostorban. Egyiket a másiknál ne szeresse jobban, csak akkor, ha valakit a jó cselekedetekben vagy az engedelmisségben jobbnak talál. A szabad szülőktől származottat ne tegye elébe a rabszolgasorból megtérőnek, hacsak valami ésszerű ok nem forog fenn.” (RB 2,16-18) Ennek érdekében már az újonnan érkezők befogadásakor rituálisan el kell választani a novíciusokat, illetve az apát gondjaira bízott nemes származású gyermekeket eredeti státusuktól. Az egyházi hierarchia – a papság liturgikus előjogait leszámítva – szintén érvényét veszíti a monostor falain belül. Ezért „ha a papi rend egyik tagja kéri fölvetését a monostorba, ne egyezzenek bele túl gyorsan kérésébe. Ha mégis mindenképpen megmaradna óhaja mellett, tudja meg, hogy a *Regula* egész fegyelmét neki is meg kell tartania.” (RB 60,1–2) Végül a világi és a monostoron belüli rend konfliktusa érhető tetten a perjelről szóló fejezetben (RB 65). Benedek óva int attól, hogy a perjel a világi – társadalmi és/vagy egyházi – hierarchia által nyerjen megerősítést.

3.2. A társadalmi státus kategóriáinak érvénytelenítése

A liminális személyek esetében a társadalmi csoport- és kategóriaképző minőségek szimbolikusan felfüggesztődnek. A szerzetesség életformájában ez a felfüggesztés állandósul. Benedek monostorában a ruházatnak nincs státuserősítő szerepe. Ha tulajdonítható is neki ilyen, akkor pedig a társadalmi hierarchia aljára pozicionálja a szerzetest. „Ezeknek a ruháknak a színe vagy durvasága miatt ne okoskodjanak a szerzetesek, hanem viseljenek olyat, amilyen azon a vidéken található vagy éppen olcsóbban megszerezhető.” (RB 55,7) A viselet a szerzetesek között jellegét és mennyiségét tekintve egyaránt uniformizált, amelyet Benedek a ruhatár intézményével biztosít. „Ami ezen felül van, az fölösleges, s ezért el kell venni.” (RB 55,11) Ruhát világiaktól elfogadni nem szabad. „Hogy a magánbirtoklásnak ezt a bűnét gyökerestül kiirtsák, adjon meg az apát minden szükségeset.” (RB 55,18) A szerzetes nemcsak ruháját, az általa használt eszközöket, hanem még munkáját sem tekintheti magántulajdonnak. Így nem

érvényesíthet szaktudásából eredő presztízsszempontokat sem. Ki-ki a monostor javára kamatoztathatja egyéni talentumait, „de ha valamelyik a munkájában való ügyessége miatt gőgös lenne, mert azt hiszi, hasznára van a monostornak, az ilyet tiltsák el mesterségétől, és ne térjen ahhoz vissza, hacsak meg nem alázta magát, és újra parancsot nem kap az apáttól”. (RB 57,2–3) Az értékesített monostori termékek árának megszabásakor Benedek megint a társadalmi struktúra – ebben az esetben a kereskedelmi kínálat – aljára pozicionálja a közösséget (RB 57,7–9).

3.3. A monostor fordított hierarchiája

Turner megfogalmazásában a fordított hierarchia az alázatosság vallásainak jellegzetessége. Itt a státus úgy nyerhető el, ha birtokosát megfosztják világi tekintélyétől és az alázatosság vonásaival ruházzák fel. A *Regula* lelkisége szintén fordított hierarchiára épül. A monostor előljáróitól mindenekelőtt az emberségességet várja el. Az apát – bár felruháztatik a családapa teljes tekintélyével (RB 2) – „legyen tiszta életű, józan, könyörületes, és elítélés ellenében adjon mindig elsőbbséget az irgalomnak, hogy majd maga is irgalmat nyerjen. Gyűlölje a vétkeket, szeresse a testvéreket.” (RB 64,10–11) „Arra törekedjék, hogy inkább szeressék, mintsem féljenek tőle.” (RB 64,15) A perjelnek „amennyivel ugyanis mások fölé helyezték, annyival gondosabban kell megtartania a *Regula* előírásait”. (RB 65,17) A monostor gondnoka pedig „ha valamelyik testvér oktalan kívánsággal állna elő, ne szomorítsa meg őt lekicsinyléssel, hanem alázatosan és okosan tagadja meg helytelen kérését. (...) mindenekelőtt legyen alázatos, és ha valakinek nem tud anyagot adni, nyújtson akkor legalább jó szóval feleletet”. (RB 31,7.13) Másrészt az is világos, hogy a monostor közösségében az alá- és fölérendeltség elvét a mellérendelés váltja fel. Benedek elrendeli, hogy „a fiatalabbak tehát az öregebbeket tiszteljék, az öregebbek a fiatalabbakat szeressék” (RB 63,10), valamint azt is, hogy „az engedelmesség erényét ne csak az apátnak adják meg mindnyájan, hanem egymásnak is engedelmeskedjenek”, és „egymást tisztán, testvéri szeretettel szeressék”. (RB 71,1; 72,8) Bár a közösségnek

van sorrendje, a tanácskozáásra mindenkit meg kell hívni, mivel „gyakran a fiatalabbnak nyilatkoztatja ki az Úr azt, ami jobb”. (RB 3,3) Bár a közösségben vannak pozíciót betöltő személyek, rájuk is és mindenkire érvényes, hogy „az alázatosság hetedik foka, ha magát nemcsak szájával vallja mindenkinél alábbvalónak és értéktelenebbnek, hanem szíve mélyén is hiszi azt”. (RB 7,51)

4. A befogadás rítusai

Hogy a közösség megőrizze határait, elengedhetetlen, hogy az újonnan csatlakozók ne csak elméleti, hanem rituális beavatást is nyerjenek a szeretesség szokatlan, társadalmi evidenciákkal dacoló érték- és szokásrendjébe. Turner is hangsúlyozza, milyen erős analógia mutatkozik a noviciátus során megtapasztalt nehézségek elviselése és a férfivá avatás törzsi, átmeneti rítusai között.¹¹

Szent Benedek a *Regula* 58. fejezetében rendelkezik a testvérek fölvetelének eljárás módjáról. Az átmeneti rítusok elmélete Benedek közösségének rítusairól olvasva is termékeny értelmezési keretnek bizonyul. Amikor valaki újonnan jelentkezik a monostorba, a *Regula* rendelkezései értelmében kettős átmeneten keresztül jut el oda, hogy a közösség befogadja. Megkülönböztethető a belépés és a beavatás átmeneti rítusa, amin keresztül kell mennie mindenkinek, aki fogadalmakkal szeretne elköteleződni a közösségben.

4.1. A belépés rítusa

a) elkülönülés: „a jövevény állhatatosan zörget” (RB 58,3). A rítusnak ez a kezdeti fázisa csupán a „jövevénytől” követel meg

11 „A ndembu körülméletlési rítusok (mukanda) további párhuzamokkal szolgálnak a beavatandók, illetve a bencés szerzetesek között. Erving Goffman elemzi – ahogy mondja – a »totális intézmények jellegzetességeit«. Ide sorolja a kolostorokat is, és részletesen foglalkozik azokkal a »lemeztelenítő és kiegyenlítő folyamatokkal, amelyek... közvetlenül átmetszik a belépő újoncokat jellemző különféle társadalmi különbségeket«. (...) Igen feltűnők a párhuzamok a mukandával. A beavatáson részt vevőket »kivetkőztetik« világi ruhájukból, amikor átmennek a szimbolikus kapun; »egyenlővé teszik« őket azáltal, hogy elvetik addigi neveiket és mindegyiküket ugyanazzal a névvel illetik, mwadyi vagy »beavatandó«, és egyformán bánnak velük.” (Turner, i. m. 121.)

aktivitást. Ő az, aki kezdeményezőként elvágja magát társadalmi kötelezettségeitől, és térben lakóhelyétől eltávolodva a monostor kapujához zárandokol.

b) marginalitás: „és ha azt látják, hogy az őt ért méltánytalanságokat és a belépés nehézségeit négy-öt napon át türelmesen elviseli, és megmarad kérése mellett” (RB 58,3). A „jövevény” kétségkívül liminális helyzetbe kerül. Korábbi pozíciójától elkülönülve arctalanul, tulajdonságok nélküli emberként zörget, és alázatosan el kell viselnie az elutasítottságot. A közösség feladata ekkor a passzivitás megtartásával fenntartani a liminalitást.

c) integráció: „engedjék meg neki a belépést, és néhány napig a vendégek szobájában tartózkodják” (RB 58,4). A közösség befogadja a „jövevényt”. Nem veszi fel tagjai sorába, de a monostorban a vendégek szobáját, vagyis helyet biztosítanak számára. Az arctalan jövevényből újonnan jelentkező lesz.

4.2. A beavatás rítusa

a) elkülönülés: „utóbb pedig a novíciusok szobájában lakják... adjanak melléjük olyan szeniort, aki alkalmas a lelkek megnyerésére” (RB 58,5-6). A jelentkező a belépés rítusa során már elszakadt világi státusától. Most a beavatás környezetét készítik elő. Megmutatják neki a beavatás helyszínét, a beavatásra váró társakat, és a rítus vezetőjét: a szeniort.

b) marginalitás: „Nagyon gondosan meg kell vizsgálni, hogy a novícius valóban Istent keresi-e; buzgó-e az istenszolgálatban, az engedelmisségben és a méltánytalanságok elviselésében. Mondjanak el neki előre minden kemény és nehéz dolgot, amelyekben át Istenhez juthatunk. (...) És ha miután jól megfontolta, megígéri, hogy mindent megtart, és hogy minden neki adott parancsot teljesít...” (RB 58,7–8.14) A jelentkezőt új státusában társaihoz hasonlóan a „novícius” megnevezéssel illetik. A noviciátus a csatlakozni vágyó előtt álló második liminális időszak. Ideje kettő, majd hat, végül újabb négy hónap (RB 58,9.12.13). Ez alatt az idő alatt a novíciusnak mindenben engedelmeskednie kell a fölé rendelt szenior-nak, alázatosnak és buzgónak kell mutatkoznia, meg kell ismernie

a szerzetesélet minden nehézségét, el kell viselnie a méltánytalanságokat. Az istenkeresés, az istenszolgálat, és az, hogy a nehézségek során is azt kell figyelembe venni, milyen úton juthatunk el Istenhez, a noviciátus liminalitásának szent jellegét mutatja. A rítust vezető szenior nem a megpróbáltatások, hanem elsősorban a megkülönböztetés mestere, aki a beavatás rítusa során Isten hívásának jeleiről igyekszik megbizonyosodni. Ebben a tekintetben a beavatás bencés rítusa nemcsak a státusemelkedés rítusaival rokon, hanem a betegségek és rontások elűzésére alkalmazott negatív rítusok pozitív megfelelőjének is tekinthető.

c) integráció: „fogadják be a közösségbe. (...) A felveendő ezután az imateremben mindnyájuk jelenlétében ígérjen állhatatosságot, a szerzetesi erkölcsök gyakorlását és engedelmességet. (...) Erről az ígéretéről készítsen kérvényt. (...) Azután az új testvér boruljon le minden egyesnek a lábához, hogy imádkozzanak érte. (...) Ha volt valami vagyona, azt ossza ki előbb a szegények között, vagy ünnepélyesen adományozza a monostornak. (...) Mindjárt az imateremben vettessék le vele saját ruháit, melyeket addig viselt, és öltöztessék a monostor ruháiba...” (RB 58,13.17.19.23.24.26) A szerzetesközösségbe történő befogadás a beavatás átmeneti rítusának rendkívül gazdag befejező aktusa. A *Regula* a befogadás rítusainak ismertetése során talán itt adja a legrészletesebb leírást. A körütekintés mindenképpen indokolt, ugyanis a „felveendő” ezzel az aktussal lép át véglegesen – Turner szavaival élve – a társadalmi struktúra világából a normatív *communitas* keretei közé.

4.3. A szerzetesi fogadalmak rituális olvasata

Az integráció során az új testvér véglegesen lemond saját akaratáról. Ez az *abrenunciatio* szóban és szimbolikus tettek révén is megvalósul. Ennek során vizontlátjuk azokat a szempontokat, amelyek alapján a bencés életforma liminálisnak nevezhető.

a) A világi hierarchiával szembeni távolságtartás: a közösségbe befogadott új testvér állhatatosságot ígér. A tettek szintjén világi státusától véglegesen el kell magát vágnia: vagyonát szétosztja vagy a monostorra ruházza.

b) A társadalmi státus kategóriáinak érvénytelenítése: az új testvér megfogadja, hogy gyakorolni fogja a szerzetesi erkölcsöket. Ezentúl ahhoz a mércéhez tartja magát, amelyet a szerzetesek egyforma, státusszimbólumoktól mentes öltözete jelképez.

c) A monostor fordított hierarchiája: végül az engedelmesség biztosítja, hogy a közösség új tagja elkötelezett az alázatnak az alá- és fölérendelések rendszerében élő világi hatalom helyébe állított lelkisége mellett. Ezt juttatja kifejezésre, amikor leborul testvérei előtt, akik – elnyert felsőbbbségükkel vissza nem élve – imádkoznak érte.

5. Zárszó

Szent Benedek *Reguláját* és befogadási rítusait elemezve meglepő megfelelést tapasztalhatunk a rítuskutatás egyik klasszikus elméleti modellje és a *Regula* szerinti gyakorlatból kibontakozó szerzetességkép között. A társadalomtudományok és a bencés szerzetesség közötti párbeszédéből egy markánsan profétai és evangéliumi perspektíva sejlik fel előttünk. Mintha olyan műhelymunkába csöppentünk volna, ami az evilági élet ideiglenességének tudatában kísérletet tesz az átmeneti rítusok során megtapasztalható, evilági minőségjelzők nélküli testvériség ideiglenes állapotának állandósítására.

Vajon sikerül-e ezt az ideált meg is valósítani? Nem írja-e mindezt felül a hétköznapok realitása és az emberi közösségeink megszokott működésmódjai okozta mindennapos csalódás? Meglehet. Benedek ebben kérlelhetetlenül realista. Számára nem a monostor jelenti annak a teljességnek a helyét, amire meghívást kaptunk. A monostor és közössége nem a befogadásnak, hanem a befogadás folyamatának ad helyet; egy elnyújtott átmeneti rítus kereteit adja, ami a benne lakókat is mindennap emlékezteti arra, hogy „nincs itt maradandó hazánk, hanem az eljövendőt keressük”. (Zsid 13,14)

Gérecz Imre